

Навоий жаҳон адабиётининг буюк намояндаси

Бу польшалик олим Януш Крзизовскийнинг сўзлари

Фаррух АЛИЕВ олган сурат.

— Алишер Навоий асарларини поляк тилига таржима қилишингизга нима сабаб бўлди? Шоирнинг газаллари сизнинг руҳиятингизга қанчалик яқин?

— Талабалик йилларимданок Шарқ маданияти, фалсафаси ва ислом дини мени доимо ҳайратга солиб келган. Шу сабаб Осий бўйлаб қўллаб саёхатларга чиққанман. Бу жараёнда шарқ шеърлигига қизиқиб қолдим. Узоқ вақт Ҳиндистонда бўлдим. Сафарим давомида Шарқ шоирлари асарларини таржима қилдим. Анча йиллардан бери Варшавадаги Ҳинд-поляк маданияти қўмитасининг президентиман.

Албатта, Шарқ мамлакатларида қилган саёхатим давомида Ўзбекистонга ҳам бордим. Бухорода Жаҳонгир Ашуров исмили миниатюристи расом студиясида бўлдим. Очиги, унинг ижоди мени лол қолдирди. У ердан дўстларим учун бир қанча суратлар олдим. Улар орасида медицина фани асосчиси Абу Али ибн Синонинг ҳам су-

ратиси расом устaxonасида Бобур сурати ҳам бор эди. Ҳалигача ўша миниатюрани олмаганимга ачинаман.

— Алишер Навоий шахси ҳақидаги фикрларингиз?

— Ижодкор шахсиятида мени қизиқтирган жиҳат у нафақат буюк шоир, балки давлат арбоби ҳамдир. У яшаган даврда Урта Осийда сиёсий вазият барқарор эмасди. Шундай бўлса-да, Навоий қатъият кўрсата олган. Унинг машҳурлигининг бош сабаби ўз даврида яшаб ижод қилган қўлпа шоирларни, олимларни, мусаввирларни, толиби илмларни қўллаб-қувватлагани бўлса керак.

Шунингдек, замона шоирлари форс тилида ижод қилаётган бир даврда Навоий туркий тилда «Хамса» яратиб, ўз тилини, халқини улуғлади.

Навоий нафақат буюк иқтидор эгаси, балки жуда меҳнатсевар ҳам бўлган. Унинг асарлари 20 томни ташкил этади. У Шарқ шоирлари орасида тенгсиздир. Навоий шу даражада иқтидорлики, биргина «Лисон ут-тайр» ҳар қандай китобхони ўзига ром этади. Мен бу асарни поляк тилига ўғирдим ва 2013 йилнинг 24 декабрь кунини китобнинг биринчи нусхаси қўлимга теғди.

Ўша пайтдаги қувончимнинг чеки йўқ эди. Бу нафақат икки халқ учун, балки бутун дунё адабиёти учун ҳам муҳим воқеа деб биламан.

Алишер Навоийнинг тасавуфна ҳикоялари унинг ижодида алоҳида ўрин тутди. Аммо шоир ижодининг мана шу қирраси ҳалигача очиб берилмаган. Шунинг учун ҳам фарбликлар шоир фақат газал ёзган деб ўйлайди.

Аслида бу борадаги муаммо таржима билан боғлиқ. Таржимон муаллиф қалбини, руҳиятини кашф эта олмас экан, яхши, бу ишга уринмагани маълум. Шу нуктага назардан «Лисон ут-тайр» таржимаси қийин кечди. Бу ишда мана Навоий муҳим ролини бўлган ҳақиқатларим

Навоийни ўқиш ва таржима қилиш жараёнида мен ўзимни гўё ўша даврда яшаётгандек ҳис қилдим. Буни оддий сўзлар билан тасвирлаб бўлмайди.

— Ўзбек адабиёти ҳақидаги фикрларингиз?

— Сўз айнан ўзбек адабиёти ҳақида борар экан, унинг энг баланд чўққиси, шубҳасиз, Навоийдир. Чунки ундан олдин юртингизда яшаб, ижод қилган шоирлар унинг даражасида кўп ва кўп ёзишмади. Афсуски, бир вақтлар дунё халқлари адабиёти ҳақида маълумотлар кам

эди. Ҳозир қайсидир маънода бу бўшлиқни интернет тўлдиряпти. Уйда туриб дунёнинг нариги чеккасида нашр қилинган китобларни ўқиш имконияти мавжуд.

Келажақда ўзбек адабиётининг бугунги вақиллари ижоди билан ҳам яқиндан танишиб, таржималар қилмоқчиман.

— Бобур шеърлигининг ўзига хос жиҳатларига тўхталсангиз.

— 1989 йилда илк бор Заҳририддин Мухаммад Бобур ҳаёти ва ижоди билан танишганман. Польядада нашр қилинган ўзбек шеърлиги антологиясини ўқиш асносида менда унинг ижоди ҳақида маълум тасавурулар шаклланди. Аввало Бобур шахсини ўргандим. Унинг ҳар би тайёргарлик сирлари, жанг саввати мени қайтартирди.

ландим? Шундай кучли жангчи, давлат арбоби қандай қилиб бунчалик дилбар рубоий ва газаллар ёза олган экан? Шу жиҳати билан ҳам Заҳририддин Мухаммад Бобур жаҳон адабиётида алоҳида ўрин тутди. Қани энди иложи бўлсайди, Навоий ва Бобур асарлари дунёдаги ҳамма тилларга таржима қилинса, инсоният бу маънавий меросдан баҳраманд бўлса.

— Узингиз ҳақингизда гапириб берсангиз.

— 1939 йили Польшанинг Лода шаҳрида туғилганман. Тиббиёт академияси ва Варшава университетининг факультетида таҳсил олганман. 1964 йилда Берлиндаги Гумбольт университетининг докторлик даражасини олдим.

— 9 февраль — Алишер Навоий таваллуд топган кун Ўзбекистон халқи учун адабиёт, маънавият байрамидир. Мен сизни ҳам мана шу айём билан қутлайман.

— Навоий туғилган кун — мен учун ҳам жуда улкан шодиёна. Қани энди Ўзбекистонда бўлиб қолсам, Халқингиз қувончига шериғи чеккасида нашр қилинган китобларни ўқиш имконияти мавжуд.

— Ўзбекистон халқига тилларингиз?

— Сизларга тинчлик, хотиржамлик тилайман. Юртингиз янада ривожланиш, гўллаб яшасин! Жаҳонга машҳур аждодларингизга муносиб авлодлар камолга етасин ва улар ўз ватани бой аъёнларини асаринлар, келажаққа етказиб борсинлар!

«Махбуб ул-қулуб» сабоқлари

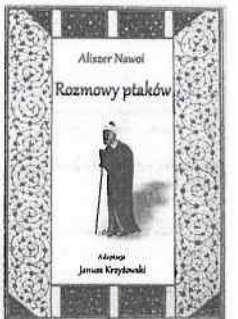
У ердан бу ерга гап ташувчилар элнинг гуноҳини ўз бўйига олувчилардир. Чакимчилик ҳатто чин гап бўлса ҳам кўнгилсиздир, ёлгон бўлса янада нафратлидир. Сўз етказувчининг хоҳ қатаси, хоҳ кичиги — дўзах ўтининг тутантуғи бил.

Ёлгончи одам — унутувчи; у андиша ва эҳтиётдан четда турувчи. Ҳар кимнинг сўзи чин бўлмаса, ростгўйлар кўнглига у сўз қабул бўлмас. Ёлгончи ўзини ёлгон сўзига бир-икки марта ишонтиради, кейин нима қилади? Ёлгончилиги маълум бўлган, унинг сўзига халқ ишончи йўқолади. Кўнгил хазинасининг қулфи — тил; у хазинанинг калитини — сўз бил.

Чин сўз — мўътабар; яқши сўз қисқа — мухтасар. Кўп сўзловчи — зериктирувчи; қайта-қайта гапирувчи — ақлдан озган. Айб изловчи — айбли; киши айбини гапирувчи — ўзига ёмонлик соғинувчи. Тўғрилик билан қаровчи — покиза назарли; кишиларнинг яхши томонларини кўрувчи — тўғри назарли. Кимнинг миясида иллат бўлса — сўзида, мантиқ бўлмайди. Мияси соғлом бўлса, гап-сўзи ёқимли ва хатосиз бўлади. Сўзи ҳисобсиз — ўзи ҳисобсиз. Сўзида паришонлик — ўзида пушаймонлик. Агар сўз гўзаллик зийнати билан безалмаган бўлса — унга чинлик безағи ётарлидир! Ёлгончининг гапи қанчалик чиройли бўлса, шунчалик қабиҳдир. Чин сўз қанчалик бетақаллуп бўлмасин, сўзловчи учун таассуф йўқдир. Гул либоси йиртиқ бўлса ҳам зиёнсиз; садаф хунук бўлса ҳам инжу учун нуқсонсиз.

Буюк шоир ижоди тарғиботчиси бўлган бу инсон 2013 йилда Алишер Навоий газалларини поляк тилига таржима қилиб, нашр эттирган эди. Худди шу йилнинг охирида эса унинг саъй-ҳаракатлари билан «Лисон ут-тайр» асари польшалик китобхонлар қўлига етиб борди. Шунингдек, Януш Крзизовский Заҳририддин Мухаммад Бобур рубоийларини поляк тилига ўғирган. Биз у билан интернет орқали боғландик.

— «Ўзбекистон овози» газетасида мен билан суҳбат уюштироқчи бўлганингиз учун олдиндан ташаккур билдирмоқчиман. Мен бундан жуда хурсандман ва

рати бор эди. Томоша қила туриб Алишер Навоий газаллар тўлами муқовасига ишланган суратга кўзим тушди. Аслида Навоийни анча олдин таниган бўлсам-да, ўша пайтда унинг асарларини таржима қилишни ўз олдимга мақсад қилиб қўй-

